

Energien som genomtränger allt – finns den?

Michael Matthews, som undervisar i vetenskapspedagogik i Australien, upptäckte en besvärande lucka i litteraturen om pseudovetenskap: Det finns mycket litet skrivet på om de pseudovetenskaper som just nu tränger in från Asien till det västerländska kulturområdet. Därför skrev han en bok om Feng Shui, en kinesisk lära som fått allt större utbredning även utanför Kina.

Feng Shui är en mångtusenårig kinesisk doktrin som mest är känd för sina anvisningar om hur byggnader ska placeras i landskapet. Feng Shui är nära förknippad med qigong och flera andra traditionella kinesiska lärobyggnader. De bygger alla på föreställningen om en universell kraft, kallad *qi* (*chi*). Den sägs genomsyra allt som existerar. Idén om en sådan kraft återfinns i traditionella kinesiska religioner som daoism och konfucianism. Det finns också

liknande traditioner i Japan, där den universella kraften kallas *ki*, och i Indien där den kallas *Prana*.

Matthews jämför *qi*'s ställning i Asien med kristendomens dominans under europeisk medeltid. Möjligen vore det ännu mer rättvisande att jämföra *qi*-idéns roll i olika asiatiska religioner med monoteismen i de abrahamitiska religionerna (judendom, kristendom, islam samt ett tiotal mindre, besläktade religioner).

Feng Shui fick sin skriftliga kodifiering i en bok av Guo Pu (276-324 e.v.t), där den huvudsakliga tillämpningen var anvisningar för hur gravar skulle placeras i landskapet för att åstadkomma ett gynnsamt flöde av *qi*. Man använde också Feng Shui vid planeringen av tempel. Det handlade då främst om att hindra demoner från att ta sig in i helgedomen. Eftersom demoner endast ansågs kunna röra sig i räta linjer konstruerade man olika slags hinder som gjorde att templet inte kunde nås med detta färd sätt.

Idag tillämpas Feng Shui runt om i världen i både arkitektur och heminredning. I svenska medier kan man finna artiklar t ex med rubriken ”Så inreder du med Feng Shui” där man får lära sig att placera sin säng i en ”kraftposition”. En svensk möbelfirma rekommenderar på sin hemsida ”Feng Shui i sovrummet”. Det innebär bland annat att man ska ”undvika vassa kanter (så kallade gift-pilar inom Feng shui) riktade mot dig, framför allt mot huvudet.

FENG SHUI
Teaching About
Science and
Pseudoscience
Michael R. Matthews
Springer 2019

Det sägs kunna ge huvudvärk, påverka sömnen negativt och göra så att du sover oroligt om natten.” Exempel på sådana “giftpilar” är “en byrå, bokhylla eller sängbord där det vassa hörnet pekar mot dig”. Problemet kan dock lösas genom att låta bladen från en hängande krukväxt täcka kanten.

Drakhål på en byggnad i Hongkong

På många håll i Asien tillämpas sådana principer i betydligt större – och mer kostsam – skala. Många av höghusen i Hongkong har stora hål mitt i byggnaden, kallade “drakhål” (dragon holes). Syftet är att *qi* lätt ska kunna passera genom husen från bergen till havet. Regeringen i Hong Kong betalar årligen miljontals dollar i ersättning

till personer och organisationer vars egendom får försämrade Feng Shui-egenskaper till följd av olika nybyggen.

Under de senaste decennierna har Feng Shui utvecklats till en multinationell affärsverksamhet. Bland annat säljer man olika spådomskonster. I Kina är det vanligt att ta Feng Shui till hjälp för att välja gynnsamma dagar för bröllop, större affärer och start av byggnadsarbeten.

Eftersom *qi* sägs genomtränga och påverka allt, även människokroppen, har begreppet en central roll i traditionell kinesisk medicin. Akupunktur och moxibustion (örtbränning på huden över akupunkturpunkter) kan beskrivas som ”invärtes Feng Shui”. De är båda metoder för att korrigera flödet av *qi* genom kroppen. Detsamma gäller qigong, en traditionell lära vars rörelse- och meditationsövningar sägs främja hälsan.

Men, som Matthews nogsamt belägger, är Feng Shui, akupunktur och de andra *qi*-lärorerna alla pseudovetenskapliga. Det saknas belägg för att *qi* alls skulle existera. Dessutom – vilket är det avgörande – har ingen av de olika *qi*-metoderna någon påvisad effekt utöver vad som enkelt kan förklaras med gängse vetenskap. Så till exempel har inga effekter av akupunktur kunnat påvisas som inte kan förklaras med vanlig vetenskap (till största delen placebo-effekten, som är tämligen kraftfull vid smärta).

Traditionell kinesisk medicin var på fallrepet när kejsardömet upplöstes. Mao Zedong trodde inte själv på dess läror, utan anlätade för egen del läkare som enbart använde västerländska metoder. Däremot talade han under kulturrevolutionen väl om de traditionella metoderna, som ett led i försöken att bättre knyta samman kommunistpartiets strävanden med inhemska traditioner. Sedan 2016 har den

kinesiska regimen satsat stora resurser och avsevärd prestige på att lyfta fram traditionell kinesisk medicin och integrera den i kinesisk sjukvård. Man främjar också dess spridning i utlandet. Feng Shui och qigong tolereras också av regimen. Däremot man man slagit ned hårt mot Falun Gong, som har en hel del gemensamt med qigong men är mera tydligt religiös. Detta är något som Matthews bara nämner i förbifarten, men som hade varit värt en mer noggrann analys.

Jag hade också önskat att han gett större utrymme åt andra kinesiska traditioner som var mer vetenskapligt framsynta än *qi*-läror. Mozi (c470-c391 f.v.t) och hans lärjungar (mohisterna) utvecklade idéer inom bland annat etik och logik som är imponerande även i jämförelse t ex med grekiska texter från samma tid. Det finns också anledning att närmare studera Wang Chong (27-c100 e.v.t), en astronom och filosof som utvecklade en sekulär filosofi där empiriska undersökningar och kritiskt tänkande hade huvudrollen. Han var en framstående kritiker av olika former av vidskepelse och vanföreställningar. Hans kritik av Feng Shui hade varit värd en grundlig genomgång.

Helhetsintrycket av boken är mycket gott. Såvitt jag vet är Michael Matthews bok den bästa samlade skriften om Feng Shui. Som pedagog fäster han särskild vikt vid hur Feng Shui kan tas upp i undervisning på olika nivåer. Det är en aspekt som alltför ofta saknas i diskussioner om olika pseudovetenskapliga läror.

Sven Ove Hansson